

ZARZĄD POWIATU W BIŁGORAJU

**PROGRAM USUWANIA AZBESTU
I WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST
NA TERENIE POWIATU BIŁGORAJSKIEGO**

Biłgoraj 2009 r.

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP	3
2. CHARAKTERYSTYKA AZBESTU I WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST	4
3. OBOWIĄZUJĄCE AKTY PRAWA DOTYCZĄCE POSTĘPOWANIA Z AZBESTEM	13
3.1. <i>USTAWY</i>	13
3.2. <i>ROZPORZĄDZENIA</i>	15
3.3. <i>PROGRAMY</i>	16
4. SYSTEM OCHRONY PRZYRODY POWIATU BIŁGORAJSKIEGO	16
5. CEL I ZADANIA	18
6. WYSTĘPOWANIE AZBESTU NA TERENIE POWIATU BIŁGORAJSKIEGO 20	
6.1 <i>WYKONANIE ANALIZY KOSZTÓW USUNIĘCIA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST</i>	22
6.2 <i>TERMINARZ WYCOFYWANIA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST Z UŻYTKOWANIA. ZASADY POSTĘPOWANIA PRZY PRACACH ROZBIÓRKOWYCH. UNIESZKODLIWIANIE AZBESTU</i>	23
7. ŚRODKI FINANSOWE NIEZBĘDNE DO REALIZACJI PROGRAMU	24
8. ZADANIA SŁUŻĄCE REALIZACJI CELÓW PROGRAMU I HARMONOGRAM DZIAŁAŃ	25
9. KIERUNKI DZIAŁAŃ W CELU USUNIĘCIA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST Z TERENU POWIATU BIŁGORAJSKIEGO	26
10. WYTYCZNE DOTYCZĄCE PRZEPISÓW BHP W ZAKRESIE BEZPIECZNEGO USUWANIA WYROBÓW AZBESTOWYCH	28
11. PODSUMOWANIE	33
12. ZAŁĄCZNIKI	35

1. WSTĘP

Każdy rodzaj działalności ludzkiej powoduje wytwarzanie odpadów. Są nimi wszelkie substancje lub przedmioty, których posiadacz pozbywa się, zamierza się pozbyć lub do ich pozbycia się jest obowiązany.

Niewłaściwy sposób postępowania z odpadami ma negatywne konsekwencje, dla zdrowia ludzi i środowiska. Ogranicza możliwości rozwoju niektórych gałęzi gospodarki, powoduje degradację środowiska i zasobów naturalnych. Szczególnie szkodliwe dla ludzi i środowiska są tzw. odpady niebezpieczne, do których należą m.in. odpady azbestowe.

Przez wiele lat azbest był najpopularniejszym i najtańszym surowcem do wyrobu materiałów budowlanych. Kiedy dowiedziono jego szkodliwości dla zdrowia ludzi, wzbudziło to wiele sporów i kontrowersji. Z jednej strony w sporze stanęli lekarze i ekolodzy, a z drugiej, producenci stosujący azbest. Ostatecznie konflikt zakończył się w czerwcu 1997r. uchwaleniem przez Sejm RP ustawy o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest. Powyższą ustawą zakazano produkcji i stosowania wyrobów zawierających azbest. Pozostał jednak problem z unieszkodliwianiem azbestu zastosowanego w wyrobach już użytkowanych, które wcześniej czy później staną się odpadami. W celu rozwiązania tego problemu w dniu 19 czerwca 1997r. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej przyjął Rezolucję w sprawie programu wycofania azbestu z gospodarki (M. P. Nr 38, poz. 373), w której Rada Ministrów została zobowiązana m.in. do opracowania programu zmierzającego do wycofania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski. Na podstawie powyższej Rezolucji w dniu 14 maja 2002r. Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej przyjęła do realizacji „Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski” obejmujący lata 2003 – 2032. Pomyślna realizacja Programu zależy od zaangażowania organów administracji państwa i jednostek samorządu terytorialnego.

Najliczniejszą grupę używanych przez kilkadziesiąt lat w Polsce wyrobów azbestowych stanowią wyroby budowlane, głównie płyty cementowo-azbestowe (płyty faliste i płyty karo– popularnie zwane eternitem), stosowane do pokryć dachowych i elewacyjnych budynków. Ustawa Prawo ochrony środowiska uznała azbest za substancję stwarzającą szczególne zagrożenie dla środowiska

i wymagającą szczególnej ostrożności w czasie użytkowania zawierających ją wyrobów i przy ich demontażu, jak również przemieszczaniu powstałych odpadów.

Ustawa o odpadach nakazuje opracowanie planów gospodarki odpadami na szczeblu krajowym, wojewódzkim, powiatowym i gminnym. Powinny one zawierać zapisy dotyczące usuwania wyrobów zawierających azbest, najlepiej w formie odpowiedniego programu inwentaryzacji i eliminowania z użytkowania wszystkich wyrobów azbestowych.

W przypadku powiatowego programu ochrony środowiska i powiatowego planu gospodarki odpadami szczegółowy zakres, sposób i formę jego opracowania określa odpowiednio ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska - tj. Dz.U. z 2008r. Nr 25, poz. 150 ze zm., ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach – tj. Dz.U. z 2007 r. Nr 39, poz. 251 ze zm. oraz rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 kwietnia 2003 r. w sprawie sporządzenia planów gospodarki odpadami – Dz.U. Nr 66, poz. 620.

W przypadku powiatowego programu usuwania wyrobów zawierających azbest, ustawa o odpadach i ustawa Prawo ochrony środowiska nie określa zakresu, formy czy sposobu przygotowania i opracowania.

2. CHARAKTERYSTYKA AZBESTU I WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST

Azbest jest ogólną nazwą sześciu różnych minerałów z grupy serpentynitów i amfiboli, występujących w postaci włóknistych skupień.

Największe znaczenie przemysłowe ma azbest serpentynowy (chryzotylowy) tworzący cienkie włókna w serpentynitach o grubości do 0,1 μm . Są one odporne na działanie wysokiej temperatury, czynników chemicznych oraz na ścieranie. Włókna te nadają się do tkania i spłśniania. Chryzotyl źle przewodzi ciepło i elektryczność. Występuje głównie w Kanadzie (Qebek), Rosji (Ural, Sajany), USA, RPA, Zimbabwe i na Cyprze. Wykorzystywany jest do wyrobu ubrań ogniotrwałych, okładzin ciernych, szczęk hamulcowych, farb ogniotrwałych, materiałów izolacyjnych a także niepalnych materiałów budowlanych takich jak płyty azbestowo-cementowe i kanały wentylacyjne.

Azbesty amfibolowe (amostytowy, krokidolitowy, antofylitowy, aktynolitowy, tremplitowy) są znacznie mniej rozpowszechnione. Występują głównie w RPA, Zimbabwie, Mongolii. Ze względu na dużą kwasoodporność używane są w przemyśle chemicznym oraz do wyrobu ciśnieniowych rur kanalizacyjnych i wodociągowych. W Polsce nie występują złoża azbestu nadające się do eksploatacji. Niewielkie ilości występują na Dolnym Śląsku jako zanieczyszczenie złóż innych surowców mineralnych takich jak: melafir, gabro, ruda niklu, magnezyt.

Azbest jako minerał znany jest od kilku tysięcy lat. Szerokie jego zastosowanie w dużych ilościach miało miejsce w okresie ostatnich 100 lat. Ze względu na swoje zalety, tj. odporność na wysokie temperatury, działanie mrozu, kwasów, elastyczność, dobre właściwości mechaniczne i małe przewodnictwo cieplne wykorzystywany był jako cenny surowiec do produkcji około 3 tys. różnych wyrobów przemysłowych. W Polsce z azbestu produkowano głównie materiały budowlane, takie jak płyty dachowe i elewacyjne, rury wodociągowe i kanalizacyjne, kanały wentylacyjne i instalacyjne.

Produkcja płyt azbestowo cementowych na ziemiach polskich rozpoczęła się w 1907 roku i trwała do roku 1998. Po 1945r. na teren Polski sprowadzono 2 mln. ton azbestu, z którego w większości wyprodukowano materiały budowlane. Szacuje się, że na terytorium Polski znajduje się ok. 15,5 mln ton wyrobów zawierających azbest, z czego 14,9 mln ton, to płyty azbestowo- cementowe. Płyty takie gdy są w dobrym stanie technicznym i nie są poddawane działaniom mechanicznym nie stanowią zagrożenia zdrowia. Chorobotwórcze działanie azbestu powstaje w wyniku wdychania włókien zawieszonych w powietrzu. Dopóki włókna nie są uwalniane do powietrza, wyroby z azbestu nie stanowią zagrożenia dla zdrowia. Na występowanie zagrożenia wpływa rodzaj azbestu, wymiary tworzących go włókien, ich stężenie oraz czas trwania oddziaływania na organizmy żywe. Biologiczna agresywność pyłu azbestowego jest zależna od stopnia penetracji i liczby włókien, które wniknęły do płuc oraz fizycznych i aerodynamicznych cech włókien. Włókna cienkie o średnicy poniżej 3 μm przenoszone są łatwiej i docierają do końcowych odcinków dróg oddechowych, podczas gdy włókna grubsze o średnicy powyżej 5 μm zatrzymują się w górnych odcinkach dróg oddechowych. Skręcone włókna chryzotyli o większej średnicy, mają tendencję do zatrzymywania się wyżej, w porównaniu z igłowymi włóknami azbestów amfibolowych, z łatwością przenikają do obwodowych części płuc. Największe zagrożenie stanowią włókna respirabilne, które mogą występować

w trwałej postaci w powietrzu i przedostawać się z wdychanym powietrzem do pęcherzyków płucnych. Charakteryzują się długością większą od 5 μm i grubością mniejszą niż 3 μm , a stosunek długości włókna do jego grubości nie jest mniejszy niż 3:1. Pomimo wyznaczenia normatywów higienicznych dla stężenia włókien azbestu w powietrzu (1000 włókien/ m^3 powietrza $\text{sr.}/\text{dobę}$) nie można określić dawki progowej pyłu jako czynnika chorobotwórczego. Długotrwałe narażenie na działanie pyłu azbestowego może być przyczyną następujących chorób układu oddechowego:

- pylicy azbestowej (azbestozy),
- łagodnych zmian opłucnowych,
- raka płuc (najpowszechniejszy nowotwór złośliwy),
- międzybłoniaków opłucnej i otrzewnej (nowotworów o wysokiej złośliwości).

Najgroźniejsza jest emisja włókien azbestowych do otoczenia podczas eksploatacji płyt azbestowo-cementowych w złym stanie technicznym (popękanych) oraz podczas ich czyszczenia i demontażu bez odpowiednich zabezpieczeń.

Nie stwierdzono natomiast szkodliwości azbestu zawartego w wodzie pitnej przesyłanej rurociągami wykonanymi z azbestu. W związku z powyższym zastępowanie rur azbestowo-cementowych rurami bezazbestowymi powinno odbywać się sukcesywnie, w miarę technicznego zużycia lub awarii.

Trwałość wyrobów azbestowo-cementowych jest znaczna, szacowana na co najmniej 30-60 lat. Zależy ona od warunków eksploatacji. Czynnikiem zmniejszającym trwałość wyrobów azbestowych są kwaśne deszcze i czynniki mechaniczne. Niezależnie od szacowanych okresów trwałości wyrobów azbestowych, w miarę upływu czasu narasta problem pogarszania się ich stanu technicznego. Pod wpływem rozpowszechnienia wiedzy na temat szkodliwości azbestu od kilkunastu lat czynione są działania na rzecz właściwego stosowania i egzekwowania bezpiecznych metod eksploatacji, usuwania, transportu i unieszkodliwiania odpadów powstałych z tych wyrobów.

W celu bezpiecznego postępowania z wyrobami i odpadami zawierającymi azbest opracowano 6 procedur uwzględniających aktualne przepisy prawa oraz uwarunkowania lokalne powiatu biłgorajskiego.

Grupa I. Procedury obowiązujące właścicieli i zarządców obiektów, instalacji i urządzeń zawierających azbest.

PROCEDURA 1

Procedura dotyczy bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest. Zakres procedury obejmuje okres posiadania, budynku, budowli, instalacji lub urządzenia przemysłowego oraz terenu – niezależnie od ich wielkości lub stanu, jeżeli znajdują się tam wyroby zawierające azbest. Właściciel lub zarządca ma obowiązek sporządzenia w 2 egzemplarzach „Oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest”. Jeden egzemplarz oceny właściciel lub zarządca zobowiązany jest złożyć właściwemu terenowo organowi architektoniczno – budowlanemu lub powiatowemu inspektorowi nadzoru budowlanego – w terminie do 30 dni od dnia jej sporządzenia. Drugi egzemplarz zachowuje się przy dokumentacji budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu – do czasu sporządzenia następnej oceny - tzn. po 5 latach – jeżeli wyroby zawierające azbest są w dobrym stanie technicznym i nieuszkodzone, po 1 roku- jeżeli przy poprzedniej ocenie ujawnione zostały drobne (do 30% pow. wyrobów) uszkodzenia. Wyroby, które posiadały lub posiadają widoczne uszkodzenia – powinny zostać bezzwłocznie usunięte.

Właściciel lub zarządca zobowiązany jest do przeprowadzenia inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest, której wyniki powinny służyć do sporządzenia stosownej informacji dla wójta, burmistrza lub prezydenta miasta. Osoby prawne mają natomiast obowiązek składania tych informacji do właściwego marszałka województwa. Powyższe informacje przedkłada się corocznie, celem wykazania ewentualnych zmian w ilości posiadanych wyrobów zawierających azbest.

Ponadto właściciel lub zarządca ma obowiązek:

- oznakowania pomieszczeń, gdzie znajdują się urządzenia lub instalacje z wyrobami zawierającymi azbest – odpowiednim znakiem ostrzegawczym,
- opracowania i wywieszenia instrukcji bezpiecznego postępowania i użytkowania pomieszczenia z wyrobami zawierającymi azbest,
- zaznaczenia na planie sytuacyjnym terenu miejsc z wyrobami zawierającymi azbest,
- opracowania planu kontroli jakości powietrza (jeżeli występują wyroby zawierające azbest tzw. „miękkie” lub jeśli istnieje uzasadniona obawa dużej emisji azbestu do środowiska), a wyniki kontroli uwzględnić przy dalszej eksploatacji lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest.

PROCEDURA 2

Celem procedury jest przedstawienie zakresu obowiązków i postępowania właścicieli i zarządców budynków, budowli, instalacji lub urządzeń oraz terenów z wyrobami zawierającymi azbest – przed i w czasie wykonywania prac usuwania lub zabezpieczania takich wyrobów. Zakres procedury obejmuje okres od podjęcia decyzji o zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest, do zakończenia tych robót i uzyskania stosownego oświadczenia wykonawcy prac. Właściciel lub zarządca przed rozpoczęciem prac powinien udostępnić informacje lub dokumenty mogące służyć do identyfikacji rodzaju i ilości azbestu w wyrobach. Powinny być one uwzględnione przy zawieraniu umowy na wykonanie prac polegających na zabezpieczaniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest z wykonawcą tych prac.

Właściciel lub zarządca ma obowiązek zgłoszenia - na 30 dni przed rozpoczęciem prac, wniosku o pozwolenie na budowę lub remont. Po dokonaniu obowiązków formalno – prawnych, dokonuje się wyboru wykonywanych prac, następnie zawierana jest umowa z wykonawcą tych prac. Właściciel lub zarządca jest zobowiązany do poinformowania mieszkańców/użytkowników obiektu o usuwaniu niebezpiecznych materiałów i sposobie zabezpieczenia.

Po wykonaniu robót właściciel lub zarządca powinien uzyskać od wykonawcy prac świadectwa czystości powietrza, a następnie przechowywać je przez okres o najmniej 5-ciu lat, wraz z inną dokumentacją obiektu.

Grupa II. Procedury obowiązujące wykonawców prac polegających na usuwaniu wyrobów zawierających azbest – wytwórców odpadów niebezpiecznych.

PROCEDURA 3

Celem procedury jest przedstawienie zasad postępowania podczas prac przygotowawczych usuwania wyrobów zawierających azbest lub ich zabezpieczenia. Zakres procedury obejmuje całość prac oraz postępowania dotyczącego przygotowania do zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest.

Wytwórcą odpadów jest wykonawca prac polegających na usuwaniu/zabezpieczaniu wyrobów zawierających azbest. W zależności od ilości

wytwarzanych odpadów niebezpiecznych, wytwórca jest obowiązany do przedłożenia marszałkowi województwa lub staroście programu gospodarki odpadami niebezpiecznymi lub informacji o wytwarzanych odpadach (zgodnie z obowiązującymi przepisami ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach). Na podstawie informacji i dokumentów uzyskanych od właściciela obiektu albo na podstawie pobrania próbek wyrobów i wyników badań dokonanych przez uprawnione laboratorium dokonywana jest identyfikacja rodzaju i ilości azbestu w wyrobach przeznaczonych do usunięcia.

Po dopełnieniu obowiązków wynikających z ogólnych zasad postępowania wykonawca prac uprawniony jest do przyjęcia zlecenia i zawarcia stosownej umowy. Plan pracy powinien być sporządzony zgodnie z obowiązującymi przepisami i powinien zawierać:

- określenie stanu środowiska, w tym strefy przyszłych prac,
- określenie rodzaju azbestu w wyrobach przeznaczonych do usunięcia,
- aktualną „ocenę” stanu,
- przewidywaną ilość wytwarzanych odpadów do usunięcia,
- ustalenie odpowiednich sposobów usuwania wyrobów zawierających azbest,
- określenie rodzajów i metod pracy,
- określenie sposobów eliminowania lub ograniczania uwalniania się pyłu azbestu do powietrza.

Wykonawca prac ma obowiązek przeszkolenia wszystkich osób pozostających w kontakcie z azbestem. Szkolenie powinno być przeprowadzone zgodnie z przepisami, przez uprawnioną do takiej działalności instytucję i potwierdzone odpowiednim zaświadczeniem.

Wykonawca zobowiązany jest do zgłoszenia rozpoczęcia prac polegających na usuwaniu wyrobów zawierających azbest do właściwego organu nadzoru budowlanego, okręgowego inspektora pracy oraz wojewódzkiego inspektora sanitarnego.

Dla prawidłowości obrotu odpadami niebezpiecznymi wytwórca odpadów przygotowuje właściwe dokumenty: kartę przekazania odpadu, kartę ewidencji odpadu.

Celem zapewnienia odpowiedniego składowania odpadów niebezpiecznych powstałych po usuwaniu wyrobów zawierających azbest, wytwórca odpadów

powinien przed przeprowadzeniem robót, zawrzeć porozumienie z zarządzającym składowiskiem.

PROCEDURA 4

Celem procedury jest przedstawienie zakresu obowiązków i zasad postępowania wykonawców prac polegających na zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest- będących w odniesieniu do ustawy o odpadach – wytwórcami odpadów niebezpiecznych.

Zakres procedury obejmuje okres od rozpoczęcia do zakończenia prac polegających na zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest – wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych, wraz z oczyszczaniem budynku (terenu), instalacji z pozostałości azbestu.

Ogólne zasady postępowania przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest określają następujące wymagania techniczne:

- nawilżanie wodą wyrobów zawierających azbest przed ich usuwaniem i utrzymanie w stanie wilgotnym przez cały czas pracy,
- demontaż całych wyrobów, bez jakiegokolwiek uszkodzenia, tam gdzie jest to możliwe,
- prowadzenie kontrolnego monitoringu powietrza, w przypadku występowania stężeń pyłu azbestu, przekraczających dopuszczalne wartości dla miejsca pracy,
- składowanie na tej samej zmianie roboczej, usuniętych odpadów zawierających azbest, po ich szczelnym opakowaniu, na miejscu tymczasowego magazynowania odpadów,
- codzienne, staranne oczyszczanie strefy prac i terenu wokół, dróg wewnętrznych oraz maszyn i urządzeń – z wykorzystaniem podciśnieniowego sprzętu odkurzającego, zaopatrzonego w filtry o dużej skuteczności ciągu lub na mokro. Niedopuszczalne jest ręczne zmiatanie na sucho, jak również czyszczenie pomieszczeń i narzędzi pracy przy użyciu sprężonego powietrza.

Dla usuniętych odpadów azbestowych oraz ich transportu na składowisko odpadów niebezpiecznych, właściwe dla azbestu, stosuje się: kartę ewidencji odpadu oraz kartę przekazania odpadu.

Grupa III. Procedura obowiązująca prowadzących działalność w zakresie transportu odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

PROCEDURA 5 – dotycząca przygotowania i transportu odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

Celem procedury jest przedstawienie zakresu obowiązków i zasad postępowania podczas przygotowania i transportu odpadów niebezpiecznych zawierających azbest. Zakres procedury obejmuje działania począwszy od uzyskania zezwolenia na transport odpadów niebezpiecznych zawierających azbest, poprzez pozostałe czynności i obowiązki transportującego takie odpady, aż do ich przekazania na składowisko odpadów, przeznaczone do wyłącznego składowania odpadów zawierających azbest.

Posiadacz odpadów, który prowadzi działalność w zakresie zbierania lub transportu odpadów jest obowiązany uzyskać zezwolenie starosty na prowadzenie tej działalności. Przekazanie partii odpadów zawierających azbest przez wytwórcę odpadów innemu posiadaczowi odpadów niebezpiecznych, np. w celu ich dalszego transportu odbywa się z zastosowaniem karty przekazania odpadu – sporządzonej przez wytwórcę.

Do obowiązków posiadacza odpadów niebezpiecznych prowadzącego działalność wyłącznie w zakresie ich transportu na składowisko należy:

- posiadanie karty przekazania odpadu z potwierdzeniem przejęcia odpadu,
- posiadanie dokumentu przewozowego z opisem towarów (odpadów) niebezpiecznych,
- posiadanie świadectwa dopuszczenia pojazdu do przewozu odpadów niebezpiecznych,
- posiadanie przez kierowcę zaświadczenia ADR o ukończeniu kursu doszkalcającego dla kierowców pojazdów przewożących towary niebezpieczne,
- oznakowanie pojazdu odblaskowymi tablicami ostrzegawczymi,
- utrzymanie czystości skrzyni ładunkowej pojazdu,
- sprawdzenie stanu opakowań i ich oznakowanie literą „a”,
- sprawdzenie umocowania sztuk przesyłki z odpadami w pojeździe.

Transport odpadów niebezpiecznych zawierających azbest należy prowadzić z zachowaniem przepisów dotyczących transportu odpadów niebezpiecznych, spełniając określone w tych przepisach kryteria klasyfikacyjne.

Grupa IV Procedura obowiązująca zarządzających składowiskami odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

PROCEDURA 6

Celem procedury jest przedstawienie zakresu i zasad postępowania podczas składowania na składowisku odpadów lub w wydzielonych kwaterach na terenie innych składowisk odpadów, przeznaczonych do wyłącznego składowania odpadów niebezpiecznych zawierających azbest. Zakres procedury obejmuje działania począwszy od przyjęcia partii odpadów niebezpiecznych zawierających azbest na składowisko, poprzez dalsze czynności, aż do sporządzenia rocznego zbiorczego zestawienia danych o rodzaju i ilości przyjętych odpadów.

Do obowiązków zarządzającego składowiskiem odpadów niebezpiecznych zawierających azbest należą:

- przeszkolenie pracowników w zakresie bezpiecznych metod postępowania z odpadami zawierającymi azbest,
- potwierdzenie na karcie przekazania odpadu przyjęcia partii odpadów na składowisko,
- sporządzenie zbiorczego zestawienia danych o rodzaju i ilości odpadów przyjętych na składowisko,
- składowanie odpadów zgodnie z przepisami dotyczącymi odpadów niebezpiecznych zawierających azbest oraz zatwierdzoną instrukcją eksploatacji składowiska,
- zapewnić deponowanie odpadów w sposób nie powodujący uszkodzenia odpadów,
- wykorzystać racjonalnie pojemność eksploatacyjną składowiska.

Zarządzający składowiskiem powinien uzyskać pozwolenie na użytkowanie składowiska po zatwierdzeniu instrukcji eksploatacji składowiska oraz po przeprowadzeniu kontroli przez wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska.

Instrukcję eksploatacji składowiska odpadów niebezpiecznych zatwierdza w drodze decyzji marszałek województwa. Kierownik składowiska powinien posiadać świadectwo stwierdzające kwalifikacje w zakresie gospodarowania odpadami. Zarządzający składowiskiem pobiera od posiadacza odpadów opłatę za korzystanie ze środowiska, którą odprowadza na rachunek urzędu marszałkowskiego, właściwego ze względu na miejsce składowania odpadów. Po zakończeniu składowania odpadów zawierających azbest na poziomie 2 m poniżej terenu otoczenia i wypełnieniu gruntem do poziomu terenu, zarządzający składowiskiem powinien uzyskać zgodę właściwego marszałka województwa na zamknięcie składowiska.

Zgodnie z art. 34 ustawy o odpadach, w przypadku stwierdzenia występowania „dzikich wysypisk azbestu” wójt, burmistrz lub prezydent miasta ma uprawnienia do wydania decyzji nakazującej usunięcie odpadu z danego terenu. Skutkiem wykonania nałożonej przez organ gminy decyzji, posiadacz odpadów powinien przekazać odpad uprawnionej jednostce zapewniającej jego prawidłowe unieszkodliwienie, a tym samym włączyć tych ilości w ewidencję odpadów, skutkiem czego przedmiotowe ilości odpadów zostaną zapisane w bazie wojewódzkiej.

Proces likwidacji „dzikich wysypisk” jest długotrwały stąd, pewnym przybliżeniem co do skali problemu jest zgromadzenie informacji dotyczących interwencji z tym związanych.

3. OBOWIĄZUJĄCE AKTY PRAWA DOTYCZĄCE POSTĘPOWANIA Z AZBESTEM

3.1. USTAWY

Ustawa z dnia 19 czerwca 1997r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest Dz. U. Nr 101, poz. 628 ze zm.).

Ustawa wprowadziła zakaz importu do Polski oraz produkcji i obrotu wyrobami zawierającymi azbest. Zgodnie z tą ustawą produkcja płyt azbestowo-cementowych na terytorium Polski została zakończona do 28 września 1998r., a z dniem 28 marca 1999r. wprowadzono zakaz obrotu takimi materiałami. Wyjątek stanowi azbest

znajdujący się w wyrobach określonych w załączniku nr 1 do niniejszej ustawy. Wykaz tych produktów jest corocznie weryfikowany przez ministra właściwego ds. gospodarki.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001r. o odpadach (t. j.. Dz. U. z 2007r. Nr 39, poz. 251 ze zm.).

W ustawie ustalono zasady postępowania z odpadami, zapewniające ochronę życia i zdrowia ludzi oraz ochronę środowiska. Określono w niej obowiązki wytwórców i posiadaczy odpadów, w tym odpadów niebezpiecznych, takich jak odpady azbestowe. Reguluje całokształt tematyki odpadowej, w tym zbieranie, transport, odzysk i unieszkodliwianie odpadów.

Ustawa z dnia 7 lipca 1994r. Prawo budowlane (tekst jedn. Dz. U. z 2006r. Nr 156, poz. 1118 z późn. zm.).

Ustawa regulująca zagadnienia związane z budownictwem, m.in. w art. 30 ust. 3 stanowi, iż właściwy organ może w drodze decyzji nałożyć obowiązek uzyskania pozwolenia na budowę lub wykonanie robót budowlanych jeżeli obiekt powoduje zagrożenie bezpieczeństwa ludzi lub mienia, pogorszenie stanu środowiska, pogorszenie warunków zdrowotno-sanitarnych.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001r. Prawo ochrony środowiska (tekst jedn. Dz. U. z 2008r. Nr 25, poz. 150 ze zm.).

W ustawie określono zasady ochrony środowiska oraz warunki korzystania z jego zasobów. Wprowadziła m.in. obowiązek oznaczenia instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest oraz miejsce, w którym on się znajduje.

Ustawa z dnia 27 lipca 2001r. o wprowadzeniu ustawy – Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 100, poz. 1085, ze zm.).

W art. 54 odnosi się do zapisów ustawy z dnia 19 czerwca 1997r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest oraz stanowi delegację dla ministra właściwego ds. gospodarki do wprowadzenia rozporządzenia regulującego zasady bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest.

Ustawa z dnia 28 października 2002r. o przewozie drogowym towarów niebezpiecznych (Dz. U. Nr 199, poz. 1671).

Ustawa określa zasady przewozu drogowego towarów niebezpiecznych, w tym również odpadów azbestowych. W ustawie zawarto wymagania dla kierowców i innych osób wykonujących czynności związane z przewozem materiałów niebezpiecznych, oraz zasady nadzoru i kontroli przestrzegania tych przepisów. Ponadto przyjęto do stosowania Umowę europejską dotyczącą międzynarodowego przewozu drogowego towarów niebezpiecznych (ADR).

3.2. ROZPORZĄDZENIA

- Zarządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 12 marca 1996r. w sprawie dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia, wydzielanych przez materiały budowlane, urządzenia i elementy wyposażenia w pomieszczeniach przeznaczonych na pobyt ludzi (M.P. Nr 19, poz. 231).
- Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 14 sierpnia 1998r. w sprawie sposobów bezpiecznego użytkowania oraz warunków usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 138, poz. 895).
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki społecznej z dnia 2 kwietnia 1998r. w sprawie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczeniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz programu szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania takich wyrobów (Dz. U. Nr 45, poz. 280).
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001r. w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. Nr 112, poz. 1206).
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 29 listopada 2002r. w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla środowiska pracy (Dz. U. Nr 217, poz. 1833).
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 19 grudnia 2002r. w sprawie zakresu i sposobu stosowania przepisów o przewozie drogowym towarów niebezpiecznych (Dz. U. Nr 236, poz. 1986).

- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 23 grudnia 2002r. w sprawie świadectwa dopuszczenia pojazdu do przewozu niektórych towarów niebezpiecznych (Dz. U. Nr 237, poz. 2011).
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 lipca 2009 r. w sprawie sposobu przedkładania marszałkowi województwa informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska (Dz. U. z 2009 r. Nr 124, poz. 1033).
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 23 czerwca 2003r. W sprawie informacji dotyczącej bezpieczeństwa i ochrony zdrowia oraz planu bezpieczeństwa i ochrony zdrowia (Dz. U. Nr 120, poz.1126).

3.3. PROGRAMY

Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 – 2032 (POKzA) – przyjęty przez Radę Ministrów 14.07.2009 r.

W programie określono główne kierunki działań w celu wyeliminowania wyrobów azbestowych z użycia do roku 2032.

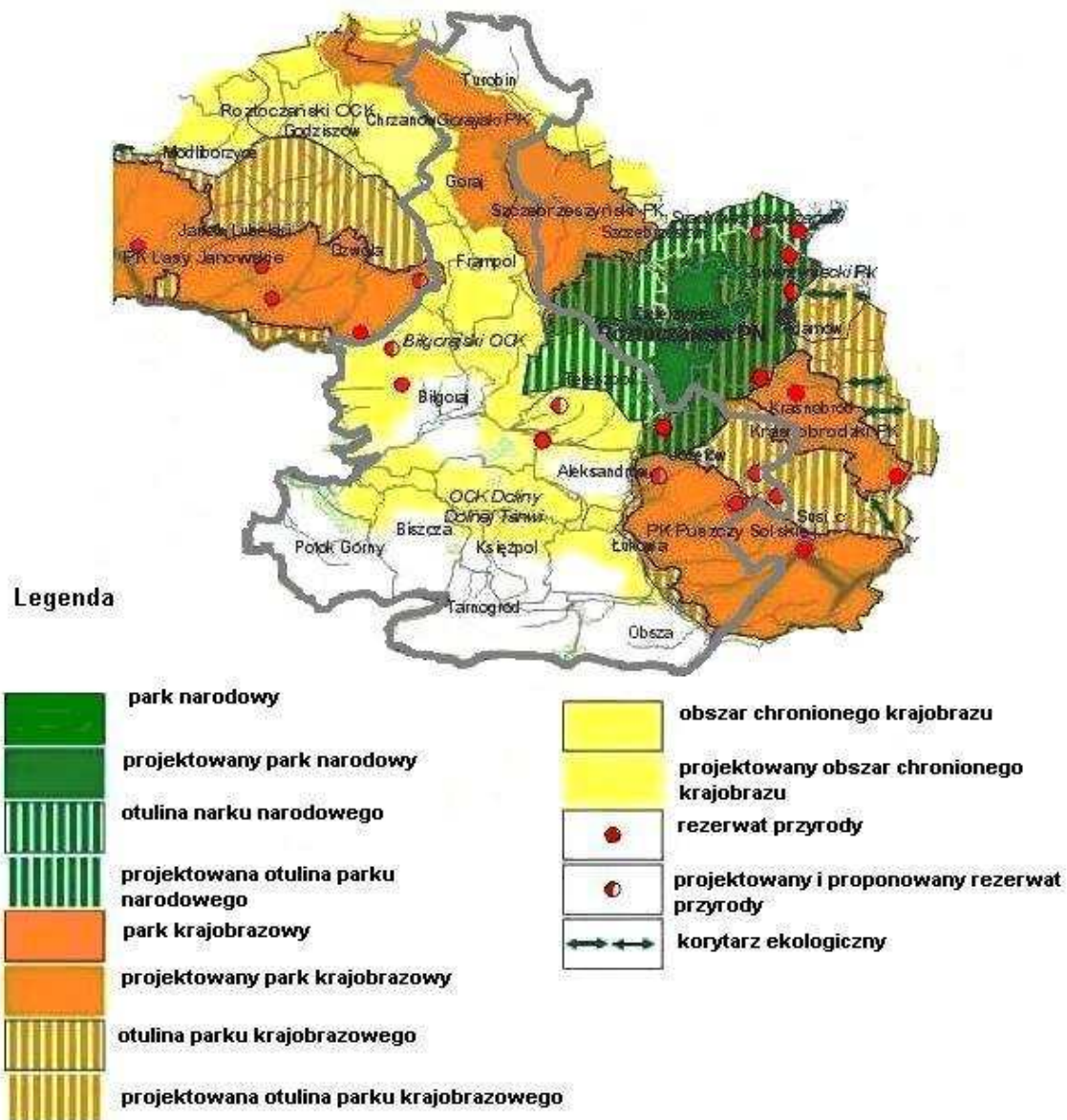
Ustalono szacunkowe ilości wyrobów zawierających azbest w Polsce i na ich podstawie oszacowano wielkość środków finansowych potrzebnych do realizacji powyższego Programu.

4. SYSTEM OCHRONY PRZYRODY POWIATU BIŁGORAJSKIEGO

Na terenie Powiatu Biłgorajskiego system obszarów chronionych tworzą:

- **1 park narodowy** – Roztoczański PN,
- **3 rezerваты przyrody** – rezerwat krajobrazowy „**Czartowe Pole**”, rezerwat krajobrazowo – leśny „**Szum**”, rezerwat torfowiskowy „**Obary**”;
- **3 projektowane rezerваты przyrody** - rezerwatu „**Łodyżki**”, rezerwat głuszcza „**Wielkie Bagno**”, Międzynarodowy Rezerwat Biosfery „**Roztocze**”.
- **3 parki krajobrazowe** - Szczebrzeszyński PK, Krasnobrodzki PK, PK Puszczy Solskiej;
- **1 projektowany park krajobrazowy** – Gorajski PK,

- **3 projektowane obszary chronionego krajobrazu - Biłgorajskiego OCK, OCK Doliny Tanwi.** Planuje się również powiększenie **Zachodnioroztoczańskiego OCK,**
- **3 obszary Natura 2000 - OSO (Obszary Specjalnej Ochrony)** PLB 60012 Roztocze, PLB 60008 Puszcza Solska, PLB 60005 Lasy Janowskie, **4 obszary (SOO)** PLH060017 Roztocze Środkowe, PLH060031 Uroczyska Lasów Janowskich, PLH060040 Dolina Łętowni, PLH060034 Uroczyska Puszczy Solskiej
- **projektowane obszary Natura 2000** – proponowane powiększenie obszaru Natura 2000 – PLH 060034 Uroczyska Puszczy Solskiej oraz PLH060031 Uroczysko Lasów Janowskich, projektowany obszar – PLH 060050 Dolina Dolnej Tanwi i PLH 060020 Guzówka znajduje się na Shadow List 2008.
- **45 pomników przyrody,**
- **1 projektowane stanowisko dokumentacyjne,**
- **użytki ekologiczne w obrębie Tereszpoła,**
- **Europejska Sieć Ekologiczna (ECONET-EUROPA):**
 - węzły o znaczeniu międzynarodowym – **Roztoczański (33M) i Lasy Janowskie (34M),**
 - węzły o znaczeniu krajowym – **Południoworoztoczański (21K) i Doliny Środkowego Sanu (25K),**
 - międzynarodowy korytarz ekologiczny - **Biłgorajski (24 m)**
 - korytarz ekologiczny o znaczeniu krajowym – **Wzniesień Urzędowskich (64k) i Roztocza Zachodniego.**
- **Program CORINE biotopem:**
 - ostoja kompleksowa 488 – Puszcza Solska,
 - ostoja cząstkowa 488a – Wielkie Bagno,
 - ostoja cząstkowa 488b – Czartowe Pole,
 - ostoja cząstkowa 488c – Dolina Tanwi,
- **TOCH „Roztocze”,**
- **ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów**

Rys. 1 Mapa obszarów przyrodniczych na terenie Powiatu Biłgorajskiego – Plan zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego

5. CEL I ZADANIA

Główne cele PROGRAMU to:

- usunięcie i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest,
- minimalizacja negatywnych skutków zdrowotnych
- spowodowanych obecnością azbestu na terenie województwa lubelskiego,
- likwidacja szkodliwego oddziaływania azbestu na środowisko.

Celem programu jest przedstawienie zamierzeń, działań, zadań i źródeł finansowania, które zapewnią usunięcie wyrobów zawierających azbest w sposób bezpieczny.

Program uwzględnia ilość wyrobów zawierających azbest na terenie powiatu w układzie gminnym, ze wskazaniem rejonów o największym zagrożeniu dla zdrowia, gospodarkę wytworzonymi odpadami azbestowymi, propozycję działań organizacyjnych, inwestycyjnych, edukacyjnych, harmonogram realizacji, koszty i źródła finansowania, jak również zarządzanie programem.

Przy realizacji programu niezbędna jest współpraca pomiędzy samorządami gminnymi a samorządem powiatowym oraz samorządem wojewódzkim.

Samorząd powiatowy realizuje działania poprzez:

- przygotowywanie i aktualizacja programów usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest, także w ramach planów gospodarki odpadami;
- współpraca z gminami oraz marszałkiem województwa w zakresie opracowywania programów usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest, w szczególności w zakresie weryfikacji inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest, lokalizacji składowisk odpadów zawierających azbest oraz urządzeń przewoźnych do przetwarzania odpadów zawierających azbest;
- organizowanie usuwania wyrobów zawierających azbest przy wykorzystaniu pozyskanych na ten cel środków krajowych lub unijnych z uwzględnieniem zasad zawartych w Programie;
- inspirowanie właściwej postawy obywateli w zakresie obowiązków związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest;
- współpraca z mediami w celu propagowania odpowiednich inicjatyw społecznych oraz rozpowszechniania informacji dotyczących zagrożeń powodowanych przez azbest;
- współpraca z organizacjami społecznymi wspierającymi realizację Programu;
- współpraca z organami kontrolnymi (inspekcja sanitarna, inspekcja pracy, inspekcja nadzoru budowlanego, inspekcja ochrony środowiska).

6. WYSTĘPOWANIE AZBESTU NA TERENIE POWIATU BIŁGORAJSKIEGO

Uwzględniając ilość gospodarstw indywidualnych szacuje się, że na terenie powiatu biłgorajskiego występuje ok. 9 000 000 m² materiałów budowlanych zawierających azbest.

Przyjęto że 1 m² płyty azbestowo-cementowej falistej i płaskiej waży 0,017 Mg, a 1 mb rur i złączy cementowo- azbestowych waży 0,040 Mg (źródło: www.bazaazbestowa.pl)

Stanowi to ok. 47 143 Mg potencjalnych odpadów z udziałem azbestu. Występują one w obrębie obiektów aktualnie eksploatowanych i będą stanowić odpad z remontów i rozbiórek obiektów budowlanych.

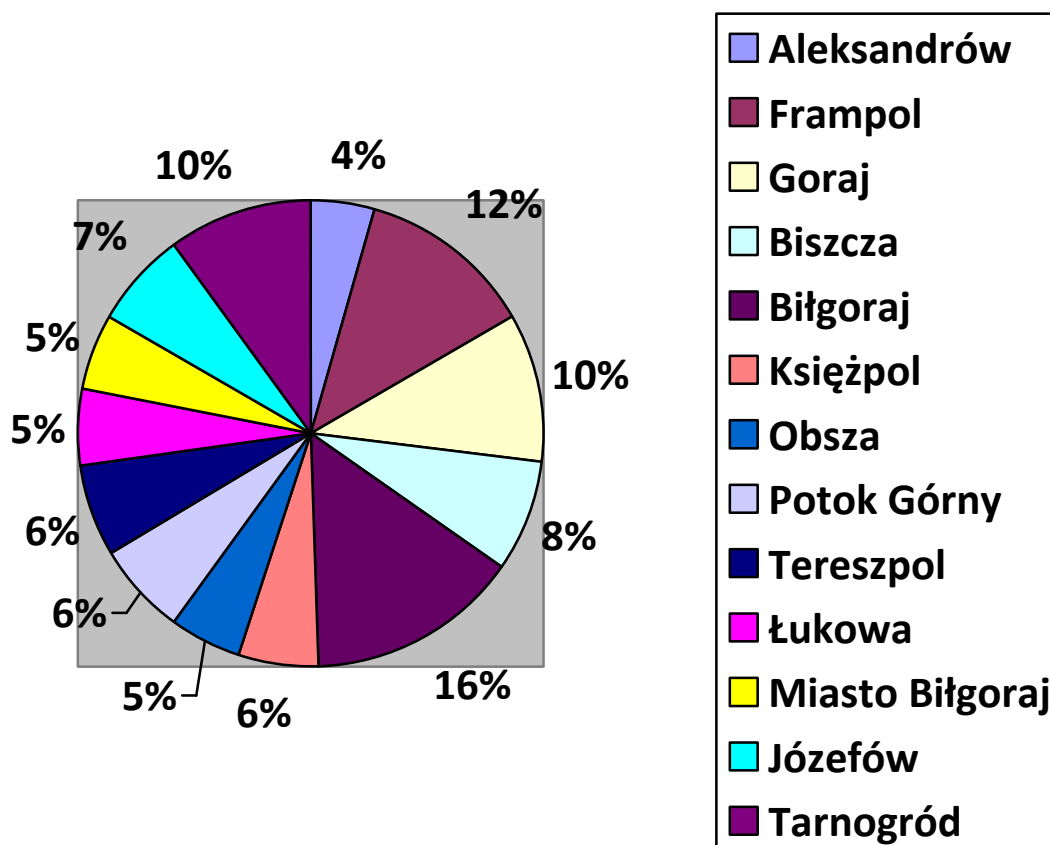
Obecnie na terenie powiatu biłgorajskiego nie ma składowiska odpadów azbestowych. Duża ilość potencjalnych odpadów azbestowych na terenie powiatu sprawia, że rozważana była możliwość umieszczenia odpadów zawierających azbest na istniejących w powiecie składowiskach odpadów komunalnych, spełniających warunki środowiskowe i prawne – (zapisy zawarte w Planie gospodarki odpadami powiatu biłgorajskiego). Przy czym po wstępnych rozmowach dotyczących utworzenia na istniejących składowiskach kwater do składowania odpadów azbestowych, powyższym tematem zainteresowane było jedynie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej w Biłgoraju będące zarządcą składowiska odpadów komunalnych w Korczowie.

W związku z tym, iż składowisko ma charakter nadpoziomowy zrezygnowano z tego przedsięwzięcia. Wstępne rozmowy z Wójtami i Burmistrzami Gmin z terenu Powiatu Biłgorajskiego nie przyniosły oczekiwanego efektu, ze względu na duże obciążenia finansowe konieczne do prac modernizacyjnych istniejących składowisk komunalnych przy dostosowaniu ich do wymogów prawnych w zakresie składowisk odpadów niebezpiecznych.

Obecnie odpady zawierające azbest są wywożone i deponowane na składowiskach odpadów niebezpiecznych poza terenem powiatu. Najbliższym składowiskiem na którym mogą być składowane odpady zawierające azbest jest Składowisko Piaski Zarzecze II w Kraśniku, zarządzane przez WOD-BUD Sp. z o.o. ul. Piłsudskiego 14, 23-200 Kraśnik.

Tab. 1 Ilość wyrobów zawierających azbest wyliczona na podstawie inwentaryzacji wykonanych przez gminy Powiatu Biłgorajskiego.

Aleksandrów	2 107 Mg – płyty faliste i płaskie
Frampol	5 971,4 Mg - płyty faliste i płaskie
Goraj	4 908,5 Mg - płyty faliste i płaskie
Biszczka	3 852,1 Mg - płyty faliste i płaskie
Gmina Biłgoraj	7 050,8 Mg - płyty faliste i płaskie
Księżpol	2 810,2 Mg - płyty faliste i płaskie
Obsza	2 382,29 Mg - płyty faliste i płaskie
Potok Górny	3 100,1 Mg - płyty faliste i płaskie
Tereszpol	3 074,5 Mg - płyty faliste i płaskie
Turobin	nie przeprowadzono inwentaryzacji
Łukowa	1 984,7 Mg - płyty faliste i płaskie, 15 km rur azbestowych (600 Mg)
Miasto Biłgoraj	1 833 Mg - płyty faliste i płaskie, 18 km rur azbestowych (720 Mg)
Józefów	3 258,4 Mg - płyty faliste i płaskie
Tarnogród	4 811 Mg - płyty faliste i płaskie

Rys. nr .2 Procentowy udział odpadów azbestowych w poszczególnych gminach powiatu biłgorajskiego w 2009r.

Tab. 2 Inwentaryzacja wyrobów azbestowych znajdujących się w przedsiębiorstwach powiatu biłgorajskiego

Nazwa firmy	Masa wyrobów (bez rurociągów) w poszczególnych latach [Mg]			
	2004	2005	2006	2007
Zamojska korporacja energetyczna	5,3	5,3	5,3	0
BLACK RED WHITE S.A. w Biłgoraju	15	11,4	0,9	
Zakłady Mięsne Marta Sobczak w Biłgoraju		4,7		
Zakład Wapienno – Piaskowy MEGOLA w Hedwizynie		2,4		
Spółdzielnia Mieszkaniowa „Łada” w Biłgoraju	369,7	278,6	176,9	83,49
Telekomunikacja Polska S.A.	0,7	0,7	0,7	
Lasy Państwowe Nadleśnictwo Józefów	3,9			
Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Krasnymstawie	1,1			
PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. Zakład Linii Kolejowych w Lublinie	0,9	0,9	0,9	0,9
Lasy Państwowe Nadleśnictwo Biłgoraj		28,7	27,6	
TRANS-BIOS Sp. z o.o. w Biłgoraju Budynek Inwentarski w Chmielku		6	0	
Przedsiębiorstwo Wielobranżowe Marian Tyszko, Smólsko Duże			1,8	
Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. w Biłgoraju				221,19
RAZEM	396,6	338,7	214,1	305,58

6.1 WYKONANIE ANALIZY KOSZTÓW USUNIĘCIA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST

Pod pojęciem „usuwania” azbestu rozumie się: demontaż, transport oraz unieszkodliwianie odpadów azbestowych wykonywane najczęściej poprzez składowanie na odpowiednio przygotowanych składowiskach. Koszty usuwania wyrobów zawierających azbest zmieniają się tak, jak koszty pracy, transportu i unieszkodliwiania odpadów. Cena takich usług uzależniona jest m.in. od ilości występujących wyrobów zawierających azbest, wysokości na jakiej będą prowadzone

prace, ciężaru płyt, sposobu ich mocowania, stanu technicznego wyrobów oraz konieczności stosowania dodatkowych zabezpieczeń. W celu oszacowania kosztu wykonania usługi polegającej na demontażu, transporcie i unieszkodliwianiu materiałów azbestowych, wystąpiono do firm posiadających zezwolenia Starosty Biłgorajskiego uprawniające do wykonywania tego typu usług, z prośbą o przedstawienie swoich ofert cenowych. Z otrzymanych ofert wyliczono średni koszt usunięcia wyrobów azbestowych na terenie Powiatu Biłgorajskiego wg cen z 2008r. wynosi 11 zł netto/Mg. Przyjmując łączną powierzchnię pokryć dachowych zawierających azbest zinwentaryzowanych na terenie powiatu biłgorajskiego oraz średnią cenę za unieszkodliwianie 1 Mg pokrycia dachowego zawierającego azbest, wyliczono poniżej szacunkowy koszt unieszkodliwiania wyrobów azbestowych na terenie powiatu biłgorajskiego.

- płyty azbestowo – cementowe

$$47\ 143,59\ \text{Mg} \times 11\ \text{zł/Mg} = 518\ 579,48\ \text{zł netto.}$$

- rury i złącza azbestowo – cementowe

$$1320\ \text{Mg} \times 11\ \text{zł/Mg} = 14\ 520\ \text{zł netto.}$$

Z powyższego wyliczenia wynika, iż w celu usunięcia do 2032 roku zinwentaryzowanych wyrobów azbestowych z terenu powiatu biłgorajskiego potrzeba przeznaczyć na ten cel ok. 16 660 zł rocznie.

6.2 TERMINARZ WYCOFYWANIA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST Z UŻYTKOWANIA. ZASADY POSTĘPOWANIA PRZY PRACACH ROZBIÓRKOWYCH. UNIESZKODLIWIENIE AZBESTU.

Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 – 2032 (POKzA) założył okres wycofywania wyrobów zawierających azbest z użytkowania do 2032 r. Konkretny termin wyeliminowania poszczególnych wyrobów z użytkowania powinien wynikać z przeprowadzanych ocen stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest. Brak informacji dotyczących ocen stanu eksploatowanych wyrobów przez właścicieli/zarządców dla Powiatowego Inspektora

Nadzoru Budowlanego w Biłgoraju uniemożliwia oszacowanie ilości wyrobów podlegających poszczególnym stopniom pilności:

- stopień pilności I (wymiana lub naprawa wymagana bezzwłocznie),
- stopień pilności II (ponowna ocena wymagana w czasie do 1 roku),
- stopień pilności III (ponowna ocena w terminie do 5 lat).

7. ŚRODKI FINANSOWE NIEZBĘDNE DO REALIZACJI PROGRAMU

Środki finansowe na usuwanie materiałów zawierających azbest można pozyskać z następujących źródeł:

- Fundusze ochrony środowiska*.

Gminny, Powiatowy, Wojewódzki lub Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Wsparcie finansowe może być udzielone w formie dotacji, pożyczki lub preferencyjnego kredytu. Uzależnione jest od kryteriów wyboru przedsięwzięć do dofinansowania ustalanych na dany rok w przypadku Narodowego i Wojewódzkiego Funduszu oraz od priorytetów wspierania przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska ustalanych w planach finansowych przez samorzady gmin i powiatów. Wsparcie finansowe dla przedsięwzięć polegających na usuwaniu wyrobów zawierających azbest udzielane jest przez fundusze głównie dla zadań ujętych w programach usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest realizowanych przez samorzady gmin, powiatów i województw. W związku z powyższym opracowanie niniejszego programu jest niezbędne w celu pozyskania środków finansowych na usuwanie i unieszkodliwianie wyrobów zawierających azbest, występujących na terenie Powiatu Biłgorajskiego.

* Nowelizacja ustawy Prawo Ochrony Środowiska wprowadziła zmianę od 1 stycznia 2010 roku polegającą na zlikwidowaniu powiatowych i gminnych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej. Środki funduszy powiatowych przyjęli starostowie, natomiast funduszy gminnych – wójtowie, burmistrzowie lub prezydenci miast. Przychody zlikwidowanych funduszy z tytułu opłat i kar, stanowią dochody budżetów gmin i powiatów. Na tej samej

zasadzie należności i zobowiązania funduszy stały się należnościami i zobowiązaniami powiatów i gmin.

- Fundacja EkoFundusz, powołana przez ministra finansów celem zarządzania środkami finansowymi pochodzącymi z zamiany części zagranicznego długu Polski na wspieranie przedsięwzięć w ochronie środowiska.
- Bank Ochrony Środowiska S.A.

Linia preferencyjnego kredytowania na przedsięwzięcia polegające na unieszkodliwianiu wyrobów zawierających azbest. O kredyt mogą ubiegać się małe i średnie przedsiębiorstwa na demontaż wodociągowych rur azbestowych, ewentualnie wymianę lub zabezpieczenie powierzchni dachowych wykonanych z azbestu. Linia kredytowa na zakup i montaż urządzeń służących ochronie środowiska, w tym na wymianę azbestowych pokryć dachowych. Kredyt mogą otrzymać osoby fizyczne, przedsiębiorcy oraz jednostki samorządu terytorialnego.

- Środki funduszy strukturalnych Unii Europejskiej.

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

W ramach działania 1.2.1. Modernizacji gospodarstw rolnych o środki finansowe mogą ubiegać się osoby fizyczne (rolnicy), osoby prawne, oraz spółki osobowe, prowadzące działalność rolniczą w zakresie produkcji roślinnej i zwierzęcej. Dofinansowanie inwestycji polegającej na bezpiecznym usuwaniu azbestu winno być realizowane tylko jako element projektu, polegającego na budowie, przebudowie, remoncie połączonym z modernizacją budynków lub budowli wykorzystywanych do produkcji rolnej. Wsparcie finansowe udzielane jest w formie refundowanej dotacji, a jego łączna kwota nie może przekroczyć 76.848,20 €.

8. ZADANIA SŁUŻĄCE REALIZACJI CELÓW PROGRAMU I HARMONOGRAM DZIAŁAŃ

Program usuwania azbestu w powiecie biłgorajskim przyjmuje, że usunięcie wyrobów azbestowych zostanie zakończone do 2032 r. tj. w terminie określonym w „Programie Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 – 2032 (POKzA)”.

Pomyślna realizacja Programu zależy od zaangażowania organów administracji państwowej i jednostek samorządu terytorialnego.

Lp.	Zadania	Jednostki realizujące	Termin realizacji
1	Szczegółowa inwentaryzacja określająca ilości, miejsce występowania oraz stan techniczny wyrobów zawierających azbest	Gminy	Prace ciągłe
2	Opracowanie gminnych programów usuwania wyrobów zawierających azbest i unieszkodliwiania wyrobów azbestowych	Gminy	2009-2010
3	Udział w konkursach organizowanych przez WFOŚiGW w Lublinie na unieszkodliwianie odpadów azbestowych w celu pozyskania środków finansowych	Gminy, Powiat	2009 i kolejnych ogłaszanych

9. KIERUNKI DZIAŁAŃ W CELU USUNIĘCIA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST Z TERENU POWIATU BIŁGORAJSKIEGO

Lp.	Zadanie	Realizacja	Czas realizacji 2008-2032
1.	Określenie ilości wyrobów zawierających azbest na terenie Powiatu Biłgorajskiego.	gminy, powiat	2009
2.	Opracowanie gminnych programów usuwania wyrobów zawierających azbest.	gminy	2009
3.	Coroczna aktualizacja bazy danych.	gminy, powiat	2009-2032
4.	Edukacja mieszkańców w zakresie szkodliwości azbestu, obowiązków dotyczących postępowania z wyrobami azbestowymi oraz sposobów bezpiecznego ich usuwania i unieszkodliwiania.	powiat, gminy	2009-2032

Lp.	Zadanie	Realizacja	Czas realizacji 2008-2032
5.	Usunięcie wyrobów zawierających azbest z terenu nieruchomości będących własnością powiatu: a) wyrobów zawierających azbest posiadających I stopień pilności usunięcia lub uszkodzone na skutek zdarzeń losowych. b) wyrobów zawierających azbest posiadających II stopień pilności usunięcia. b) wyrobów zawierających azbest posiadających III stopień pilności usunięcia	powiat	niezwłocznie 2009-2019 2019-2032
6.	Usunięcie wyrobów zawierających azbest z nieruchomości będących własnością gmin: a) wyrobów zawierających azbest posiadających I stopień pilności usunięcia lub uszkodzone na skutek zdarzeń losowych. b) wyrobów zawierających azbest posiadających II stopień pilności usunięcia. b) wyrobów zawierających azbest posiadających III stopień pilności usunięcia	gminy	niezwłocznie 2009-2019 2019-2032
7.	Usunięcie wyrobów azbestowych z nieruchomości prywatnych: a) wyrobów zawierających azbest posiadających I stopień pilności usunięcia lub uszkodzone na skutek zdarzeń losowych. b) wyrobów zawierających azbest posiadających II stopień pilności usunięcia. b) wyrobów zawierających azbest posiadających III stopień pilności usunięcia	właściciele nieruchomości, gminy, powiat	niezwłocznie 2009-2019 2019-2032
8.	Opracowanie wspólnej koncepcji usuwania wyrobów zawierających azbest o I i II stopniu pilności usunięcia lub uszkodzonych na skutek zdarzeń losowych dla powiatu i gmin.	powiat	2009
9.	Bieżący monitoring realizacji programu.	powiat	2009-2032

10. WYTYCZNE DOTYCZĄCE PRZEPISÓW BHP W ZAKRESIE BEZPIECZNEGO USUWANIA WYROBÓW AZBESTOWYCH

Wyroby zawierające azbest znajdujące się w budynkach nie są samoczynnym zagrożeniem dla jego mieszkańców. Nie muszą być bezwzględnie usuwane z obiektu. Ważne jest, aby były one prawidłowo eksploatowane, tj. zgodnie ze swoim przeznaczeniem i zgodnie z zaleceniami dotyczącymi użytkowania wyrobów azbestowych lub ich opisem technicznym, ewentualnie gwarancją. W celu przedłużenia użytkowania wyrobów zawierających azbest i zachowania ich dobrego stanu możliwa jest impregnacja lub pomalowanie. Dotyczy to tylko wyrobów, które są w dobrym stanie technicznym i których powierzchnia jest czysta. Są to mimo wszystko rozwiązania tymczasowe, gdyż jedynie przesuwają w czasie istniejący problem, nie rozwiązując go. Z kolei wyroby typu: izolacje azbestowe, tektury, sznury itp. oraz wyroby znajdujące się wewnątrz obiektów, zwłaszcza wyroby w obiektach systematycznie użytkowanych, należy bezwarunkowo usunąć.

Właściciel (zarządca) obiektów i urządzeń budowlanych z zabudowanymi wyrobami zawierającymi azbest powinien dokonać ich przeglądu technicznego, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 71 poz. 649) oraz Rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 października 2003 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest (Dz. U. Nr 192 poz. 1876).

Wszelkie prace związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest należy dokonywać zgodnie z przepisami ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane, rozdz. 4 "Postępowanie poprzedzające rozpoczęcie robót budowlanych", rozdz. 5 "Budowa i oddawanie do użytku obiektów budowlanych". W przypadku konieczności usunięcia elementów zawierających azbest z obiektów budowlanych, inwestor musi przestrzegać przepisów Prawa Budowlanego oraz przepisów specjalnych dotyczących azbestu.

Inwestor jest zobowiązany do zorganizowania procesu budowy, z uwzględnieniem zawartych w przepisach zasad bezpieczeństwa i ochrony zdrowia, a w szczególności zapewnienie:

- opracowania projektu budowlanego i, stosownie do potrzeb, innych projektów
- objęcia kierownictwa budowy przez kierownika budowy
- opracowania planu bezpieczeństwa i ochrony zdrowia
- wykonania i odbioru robót budowlanych przez osoby o odpowiednich kwalifikacjach zawodowych – art. 18 ust. 1 Ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o zmianie ustawy – Prawo budowlane.

Jeżeli przy usuwaniu, demontażu i rozbiórce elementów azbestowych lub materiałów zawierających azbest nie wystąpi naruszenie ani wymiana fragmentów konstrukcji budynku oraz gdy nie ulegnie zmianie wygląd elewacji, to pozwolenie na budowę, będące jednocześnie pozwoleniem na rozbiórkę, nie jest wymagane. W przeciwnym wypadku uzyskanie takiego pozwolenia jest konieczne.

Prace mające na celu usunięcie azbestu z obiektu budowlanego, powinny być poprzedzone zgłoszeniem tego faktu właściwemu organowi administracji architektoniczno - budowlanej na 30 dni przed planowanym rozpoczęciem robót.

Tylko przedsiębiorcy posiadający odpowiednią decyzję sankcjonującą wytwarzanie odpadów niebezpiecznych mogą wykonywać prace związane z usuwaniem azbestu.

12 marca 2010r. weszła w życie ustawa z dnia 22 stycznia 2010r. o zmianie ustawy o odpadach oraz niektórych innych ustaw opublikowana w Dzienniku Ustaw Nr 28, poz. 145 z 2010r. **Wprowadziła ona obowiązek uzyskania nowej decyzji zatwierdzającej program gospodarki odpadami przez wytwórcę odpadów, który prowadzi działalność polegającą na świadczeniu usług w zakresie budowy, rozbiórki, remontu obiektów, czyszczenia zbiorników lub urządzeń oraz sprzątnięcia, konserwacji i napraw, a także przetwarzania odpadów zawierających azbest w urządzeniach przewoźnych.** Zgodnie z art. 9 powyższej ustawy nowelizującej wytwórca odpadów prowadzący przed dniem wejścia w życie ustawy w/w działalność mógł prowadzić tę działalność w dotychczasowym zakresie do dnia 31 grudnia 2010r. W tym terminie (tj. do dnia 31 grudnia 2010r.) był obowiązany do uzyskania decyzji zatwierdzającej program gospodarki odpadami. Decyzje zatwierdzające program gospodarki odpadami niebezpiecznymi wydane

takiemu wytwórcy odpadów przed dniem wejścia w życie ustawy wygasły z mocy prawa z dniem 31 grudnia 2010r.

W związku z powyższym nowe decyzje zatwierdzające program gospodarki odpadami zawierającymi azbest wydawane są przez Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego w Lublinie, Departament Rolnictwa i Leśnictwa, ul. Spokojna 4, 20 – 074 Lublin.

Wykonanie prac przez inwestora we własnym zakresie także wymaga uzyskania takiej decyzji. Wykonawca prac zobowiązany jest sporządzić szczegółowy plan prac, który zawiera przede wszystkim:

- ilość wytworzonych odpadów
- identyfikację rodzaju azbestu
- klasyfikację wytworzonego odpadu
- warunki ochrony zdrowia i bezpieczeństwa pracy.

W celu zapewnienia warunków bezpiecznego usuwania wyrobów zawierających azbest z miejsca ich występowania, wykonawca prac obowiązany jest do:

1. izolowania od otoczenia obszaru prac przez stosowanie osłon zabezpieczających przenikanie azbestu do środowiska;
2. ogrodzenia terenu prac z zachowaniem bezpiecznej odległości od traktów komunikacyjnych dla osób pieszych, nie mniejszej niż 1 m, przy zastosowaniu osłon zabezpieczających przed przenikaniem azbestu do środowiska;
3. umieszczenia w strefie prac w widocznym miejscu tablic informacyjnych o następującej treści: "Uwaga! Zagrożenie azbestem"; w przypadku prowadzenia prac z wyrobami zawierającymi krokidolit treść tablic informacyjnych powinna być następująca: "Uwaga! Zagrożenie azbestem - krokidolitem";
4. zastosowania odpowiednich środków technicznych ograniczających do minimum emisję azbestu do środowiska;
5. zastosowania w obiekcie, gdzie prowadzone są prace, odpowiednich zabezpieczeń przed pyleniem i narażeniem na azbest, w tym uszczelnienia otworów okiennych i drzwiowych, a także innych zabezpieczeń przewidzianych w planie bezpieczeństwa i ochrony zdrowia;

6. codziennego usuwania pozostałości pyłu azbestowego ze strefy prac przy zastosowaniu podciśnieniowego sprzętu odkurzającego lub metodą czyszczenia na mokro;
7. izolowania pomieszczeń, w których zostały przekroczone dopuszczalne wartości stężeń pyłu azbestowego dla obszaru prac, w szczególności izolowania pomieszczeń w przypadku prowadzenia prac z wyrobami zawierającymi krokidolit;
8. stosowania zespołu szczelnych pomieszczeń, w których następuje oczyszczenie pracowników z azbestu (komora dekontaminacyjna), przy usuwaniu pyłu azbestowego przekraczającego dopuszczalne wartości stężeń;
9. zapoznania pracowników bezpośrednio zatrudnionych przy pracach z wyrobami zawierającymi azbest lub ich przedstawicieli z planem prac, a w szczególności z wymogami dotyczącymi bezpieczeństwa i higieny pracy w czasie wykonywania prac.

Prace związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest prowadzi się w sposób uniemożliwiający emisję azbestu do środowiska oraz powodujący zminimalizowanie pylenia poprzez:

- nawilżanie wodą wyrobów zawierających azbest przed ich usuwaniem lub demontażem i utrzymywanie w stanie wilgotnym przez cały czas pracy;
- demontaż całych wyrobów (płyt, rur, kształtek) bez jakiegokolwiek uszkodzenia, tam gdzie jest to technicznie możliwe;
- odspajanie materiałów trwale związanych z podłożem przy stosowaniu wyłącznie narzędzi ręcznych lub wolnoobrotowych, wyposażonych w miejscowe instalacje odciągające powietrze;
- prowadzenie kontrolnego monitoringu powietrza w przypadku stwierdzenia występowania przekroczeń najwyższych dopuszczalnych stężeń pyłu azbestu w środowisku pracy, w miejscach prowadzonych prac, w tym również z wyrobami zawierającymi krokidolit;
- codzienne zabezpieczanie zdemontowanych wyrobów i odpadów zawierających azbest oraz ich magazynowanie na wyznaczonym i zabezpieczonym miejscu.

Wykonawca usuwający azbest zobowiązany jest złożyć właścicielowi/ zarządcy nieruchomości pisemne oświadczenie o prawidłowości wykonanych prac i oczyszczeniu terenu z pyłu azbestowego. Oświadczenie to przechowuje się przez okres co najmniej 5 lat. Ponadto wykonawca pakuje i przygotowuje odpady azbestowe do transportu.

Transport wyrobów i odpadów zawierających azbest, należy wykonać w sposób uniemożliwiający emisję azbestu do środowiska, w szczególności przez:

1. szczelne opakowanie w folię polietylenową o grubości nie mniejszej niż 0,2 mm wyrobów i odpadów o gęstości objętościowej równej lub większej niż 1.000 kg/m^3 ;
2. zestalenie przy użyciu cementu, a następnie po utwardzeniu szczelne opakowanie w folię polietylenową o grubości nie mniejszej niż 0,2 mm odpadów zawierających azbest o gęstości objętościowej mniejszej niż 1.000 kg/m^3 ;
3. szczelne opakowanie odpadów pozostających w kontakcie z azbestem i zakwalifikowanych jako odpady o gęstości objętościowej mniejszej niż 1.000 kg/m^3 w worki z folii polietylenowej o grubości nie mniejszej niż 0,2 mm, a następnie umieszczenie w opakowaniu zbiorczym z folii polietylenowej i szczelne zamknięcie;
4. utrzymywanie w stanie wilgotnym odpadów w trakcie ich przygotowywania do transportu;
5. oznakowanie opakowań;
6. magazynowanie przygotowanych do transportu opakowań w osobnych miejscach zabezpieczonych przed dostępem osób niepowołanych.

Odpady może przekazać tylko podmiotom, które uzyskały zezwolenie właściwego organu na prowadzenie działalności w zakresie unieszkodliwiania odpadów azbestowych i transportu tych odpadów. Prawidłowość wykonywanych działań w tym zakresie powinna być potwierdzona kartami ewidencji i przekazania odpadów.

11. PODSUMOWANIE

Pomimo zakazu stosowania azbestu w nowych budynkach i technologiach, będzie on elementem struktury wielu obiektów jako materiał wbudowany jeszcze przez kilkadziesiąt lat. Należy pamiętać, że nie jest szkodliwa sama obecność w budynkach materiałów zawierających azbest. Niebezpieczeństwo pojawia się w wyniku nieprawidłowego obchodzenia się z tymi elementami, na skutek czego mogą one stać się niebezpieczne, będąc źródłem emisji włókien azbestowych do powietrza. Bardzo ważne jest zastosowanie się właścicieli i zarządców obiektów budowlanych do obowiązku prowadzenia okresowych kontroli i oceny stanu technicznego wyrobów zawierających azbest oraz przekazywania właściwym jednostkom danych o ilości, stanie i miejscu występowania azbestu. Pozwoli to na uzyskanie pełnej wiedzy na ten temat i podejmowanie przez jednostki samorządowe skutecznych działań mających na celu pomoc właścicielom obiektów w usuwaniu i unieszkodliwianiu azbestu. Istotna jest również świadomość przedsiębiorców wykonujących prace związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest.

Wykonywanie prac, polegających na usuwaniu azbestu wyłącznie przez wyspecjalizowane i uprawnione w tym zakresie firmy pozwoli wyeliminować zagrożenia wynikające z nieprawidłowego ich prowadzenia. Z tego względu jednym z głównych celów niniejszego programu jest przybliżenie jak najszerszym kręgom społeczeństwa problematyki bezpiecznej eksploatacji i usuwania wyrobów zawierających azbest. Wytworzone w powiecie zgodnie z obowiązującymi przepisami, odpady azbestowe unieszkodliwiane są przez składowanie. W województwie lubelskim odpady azbestowe przyjmowane są na dwóch składowiskach: w Kraśniku (Piaski, Zarzecze II) i w Poniatowej.

Tak więc odpady azbestowe z powiatu biłgorajskiego odpady azbestowe unieszkodliwiane będą na w/w składowiskach.

Realizowana przez Powiat pomoc finansowa, kierowana do osób fizycznych, stawia jako warunek pomocy, spełnienie wszystkich wymogów formalnych dotyczących informowania o tych wyrobach oraz prowadzenia prac przy usuwaniu azbestu. Upowszechnianie programu będzie skutkowało podnoszeniem świadomości społeczności lokalnej w zakresie zagrożeń związanych z usuwaniem azbestu. Skalę problemu uwidacznia przeprowadzona przez gminy inwentaryzacja wyrobów zawierających azbest (eternitowe pokrycia dachowe); dane te zostały ujęte

w niniejszym Programie i posłużą jako podstawa do dalszych działań w zakresie likwidacji zagrożenia azbestem na terenie powiatu biłgorajskiego.

12. ZAŁĄCZNIKI

AZBEST:

Zał. nr 1a. Stężenia włókien azbestu w powietrzu w województwie lubelskim wg powiatów:

Powiat	Liczba pomiarów	Średnie stężenie (wł./m ³)	95% PU
białski	24	937,3	708,1 – 1240,7
biłgorajski	6	848,0	-
chełmski	4	141,4	-
hrubieszowski	21	667,4	486,1 – 916,4
janowski	8	1342,7	1342,7 – 1342,7
krasnostawski	12	624,2	547,4 – 712,0
kraśnicki	15	815,4	399,4 – 1665,0
lubartowski	14	696,6	448,1 – 1082,8
lubelski	60	706,7	480,3 – 1039,8
łukowski	12	1356,8	802,4 – 2294,6
m. Lublin	24	1115,9	755,6 – 1647,8
parczewski	24	512,3	338,3 – 776,0
puławski	8	1295,6	1242,0 – 1351,5
radzyński	18	922,9	670,2 – 1270,7
rycki	9	533,9	292,7 – 974,1
świdnicki	6	621,9	621,9 – 621,9

(Dz. U. 04.71.649)

WZÓR

OCENA

stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest

Miejsce/ obiekt/ urządzenie budowlane /instalacja przemysłowa:

.....
Adres miejsca/ obiektu/ urządzenia budowlanego/ instalacji
przemysłowej:

.....
Pomieszczenie:

Rodzaj/nazwa wyrobu ¹⁾

Ilość wyrobów (m², tony) ²⁾

Grupa / Nr	Wyrób - rodzaj	Ocena	Przyjęta punktacja
I.	Sposób zastosowania azbestu		
1.	Powierzchnia pokryta masą natryskową z azbestem (torkret)		30
2.	Tynk zawierający azbest		30
3.	Lekkie płyty izolacyjne z azbestem (ciężar obj. < 1.000 kg/m ³)		25
4.	Pozostałe wyroby z azbestem		10
II.	Rodzaj azbestu		
5.	Azbest chryzotylowy		5
6.	Inny azbest (np. krokidolit)		15
III.	Struktura powierzchni wyrobu z azbestem		
7.	Rozluźniona (naruszona) struktura włókien		30
8.	Mocna struktura włókien, lecz bez albo z niewystarczającą powłoką farby zewnętrznej		10
9.	Pomalowana i nieuszkodzona powłoka zewnętrzna		0
IV.	Stan zewnętrzny wyrobu z azbestem		
10.	Duże uszkodzenia		30 ³⁾
11.	Małe uszkodzenia		10 ⁴⁾
12.	Brak		0
V.	Możliwość uszkodzenia powierzchni wyrobu z azbestem		
13.	Wyrób jest przedmiotem jakichś prac		15
14.	Wyrób przez bezpośrednią dostępność narażony na uszkodzenia (do wysokości 2 m)		10
15.	Wyrób narażony na uszkodzenia mechaniczne		10
16.	Wyrób narażony na wstrząsy i drgania		10
17.	Wyrób narażony na działanie czynników atmosferycznych (na zewnątrz obiektu)		10
18.	Wyrób znajduje się w zasięgu silnych ruchów powietrza		10
19.	Wyrób nie jest narażony na wpływy zewnętrzne		0
VI.	Wykorzystanie pomieszczenia		
20.	Regularnie przez dzieci, młodzież lub sportowców		35
21.	Trwałe lub częste przebywanie w pomieszczeniach innych osób		30
22.	Czasowo wykorzystywane pomieszczenie		20
23.	Rzadko wykorzystywane pomieszczenie		10
VII.	Usytuowanie wyrobu		
24.	Bezpośrednio w pomieszczeniu		30
25.	Za zawieszonym, nieszczelnym sufitem lub innym pokryciem		25